

Studija parengta pagal Lietuvos kino centro
prie Kultūros ministerijos užsakymą

Studijos rengėjas:
advokatų kontora „Sorainen ir partneriai“

2020

COVID-19 POVEIKIO
LIETUVOS KINO RODYTOJŲ
SEKTORIUI IR GALIMŲ
PASEKMIŲ MAŽINIMO
STUDIJA

SORAINEN

TURINYS

Įvadas	3
1. Kino rodytojų sektoriaus analizė	4
1.1. Covid-19 įtaka kino rodytojų sektoriui.....	5
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės taikomos pagalbos priemonės ir jų veiksmingumas kino rodytojų sektoriui	7
3. Alternatyvūs sprendimai Covid-19 padarytų pasekmių mažinimui	8
3.1. Lengvatinis PVM tarifas.....	9
3.2. Plėtra regionuose	10
3.3. Ekonominis pagrindimas	11
Išvados.....	13

ĮVADAS

Kinas yra kultūros vertybė, tai vienas iš demokratiškiausių, lengviausiai pasiekiamų, mobiliusių menų, šiandien daugumos laikomas kaip vienas iš labiausiai paplitusių laisvalaikio praleidimo ar pramogos vietų. LR Kino įstatymas kiną apibrėžia kaip kultūros sritį, kuri apima kūrybinę ir gamybinę kino veiklą, filmų platinimą, jų rodymą, sklaidą, kino kultūros sklaidos projektus, kino paveldo apsaugą ir kino teatrų veiklą.

Covid-19 pandemija ir dėl jos paskelbtas karantinas Lietuvoje sukėlė daug neigiamų pasekmių. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 207, dalis verslų, siekiant mažinti ir sustabdyti viruso plitimą, privalėjo stabdyti savo veiklą ir teikiamas paslaugas, tarp kurių ir kino rodytojų sektorius. Veiklos sustabdymas ar jo ribojimas ilgalaikėje perspektyvoje verslui atneš didelių nuostolių, dėl kurių ateityje bus sunku atsitiesti ar netgi išlaikyti veiklą.

Siekiant įvertinti pandemijos pasekmes kino rodytojų sektoriui ir yra atsigavimo galimybes, atsižvelgiant į valstybės siūlomas pagalbos priemones, yra rengiama ši studija, kurios pagrindiniai tikslai yra:

- 1) įvertinti trumpalaikes ir ilgalaikes Covid-19 padarytas pasekmes kino rodytojų sektoriui;
- 2) apibendrinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės taikomas pagalbos priemones ir įvertinti jų veiksmingumą kino rodytojams;
- 3) apžvelgti taikomą apmokestinimo praktika kino rodytojų sektoriuje kitose šalyse;
- 4) išanalizuoti ateities prognozes kino rodytojų sektoriui;
- 5) pateikti alternatyvius sprendimus kino rodytojų sektoriaus Covid-19 padarytų pasekmių mažinimui.

1. KINO RODYTOJŲ SEKTORIAUS ANALIZĖ

Lietuvos kino centro prie Kultūros ministerijos (toliau – LKC) duomenimis, 2019 metais Lietuvoje veikė 26 kino teatrai¹, kuriuose yra įrengtos 98 kino salės, turinčios 19 tūkst. vietų. Pagal surinktus Lietuvos Statistikos departamento duomenis praėjusiais metais šalies kino teatruose apsilankė apie 4 mln. žiūrovų.²

Didėjantis kino salių bei vietų salėse skaičius kasmet sugeneruoja vis daugiau pajamų. Lietuvoje, vien per 2019 metus buvo parodyti 383 filmai iš įvairių šalių, kurie sugeneravo per 22,5 mln. eurų pajamų. Iš žemiau pateiktos lentelės (Žr. Lentelė Nr. 1) matyti, jog susidomėjimas kino filmais Lietuvoje išlieka, pajamos kiekvienais metais auga.

Metai	Pajamos, Eur
2019	22 495 265,00
2018	22 444 111,00
2017	20 392 625,00
2016	17 724 516,00
2015	15 391 806,00

Lentelė Nr.1. Bendros kino rodymo pajamos 2015-2019 metais.

Pasaulinė Covid-19 pandemija ir paskelbtas karantinas ne tik Lietuvoje, bet ir daugumoje kitų šalių neigiamai paveikė tiek globalią, tiek vietos ekonomiką. Lietuvoje siekiant mažinti ir sustabdyti viruso plitimą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 207 patvirtino sąrašą sektorių, kurių veikla buvo ir yra šiai dienai visiškai sustabdyta, arba plačiai apribota. Tarp minėtųjų – kino rodytojų sektorius ir visiškai sustabdyta jų veikla.

Dalis verslo gali vykdyti savo veiklą kitais alternatyviais būdais, dalis prekybininkų persikėlė į internetinę prekybą, siūlo savo prekes pristatyti tiesiai į namus, paštomatus, maitinimo paslaugos gali būti teikiamos išsinešimui ar užsakant į namus, o norimą įsigyti naują būstą galima apžiūrėti virtualiai. Tokiu būdu, daugelis apribotų verslų gali veikti ir generuoti pajamas pandemijos metu. Atsižvelgiant į kino rodytojų paslaugų specifiką, alternatyvų rasti yra gana sunku. Nors kino rodytojų sektorius bando ieškoti sprendimų, kokiais būdais galėtų veikti dalinai (*drive-in* kino rodymas Vilniaus oro uosto perone ar kinas ant prekybos centro stogo), tačiau tai nėra pastovus ir stabilus pajamų šrauto garantas, kuris neatneša pelno. Iš šios iniciatyvos gaunamos pajamos negali būti sulyginamos su įprastomis kino rodytojų apyvartomis, kadangi įmanoma vykdyti tai tik su rėmėjų pagalba bei daugiau traktuojamos kaip reklamos iniciatyvos šiuo sunkiu laikotarpiu. Todėl kino rodytojų sektorius, negaudamas pajamų, atitinkamai negali įvykdyti susikaupusių įsipareigojimų. Pajamos negeneruojamos, o nuostolis kaupiasi, egzistuojančios ekonominės prielaidos nepalankios ir neapibrėžtos, todėl veiklos perspektyvos prognozės gana pesimistinės.

¹ <http://www.lkc.lt/kino-teatru-statistika/>

² <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=e0a35c94-80a9-4f44-bb21-17f91b7700e0#/>

Žvelgiant globaliau, Jungtinėse Amerikos Valstijose apie 6000 kino teatrų yra uždaryti nuo kovo mėnesio, o susidūrę su Covid-19 pandemija, net ketvirtadalis amerikiečių sako, kad negrįš į filmus bent jau iki rudens. „AMC Theatres“ amerikiečių kino teatrų tinklas, kuris turi apie 1000 kino teatrų, pasinaudojo pagalbos priemone ir pasiskolino virš 500 mln. dolerių sumą likvidumui trumpuoju periodu palaikyti, kuri turėtų būti gražinta per ateinančius 5 metus, tačiau remiantis reitingų agentūros „Moody’s“ duomenimis, visa „AMC Theatres“ skola bus beveik dešimt kartų didesnė už bendrąjį veiklos pelną. Taip pat antras pagal dydį kino teatrų tinklas „Cineworld“ kovo mėnesį pareiškė, kad jai gresia bankrotas, jei ji bus priversta uždaryti ilgiau nei tris mėnesius.³ Covid-19 pandemija padarė didelę įtaką kino rodytojų sektoriui visame pasaulyje.

1.1. Covid-19 įtaka kino rodytojų sektoriui

Kino rodytojų rinka 2020 metais planavo 5 % pajamų kilimą lyginant su praėjusiais metais, tačiau Lietuvoje paskelbtas karantinas privertė perplanuoti pajamų lūkesčius.

Penkių didžiųjų kino rodytojų, kurie sudaro apie 95 % rinkos dalį Lietuvoje, pateiktas duomenimis, galima matyti pokytį, kaip krito planuotos pajamos kas ketvirtį nuo karantino paskelbimo (Žr. Lentelė Nr.2).

	Bilietaų pardavimo pajamos 2019 metais, Eur	Bilietaų pardavimo prognozuojamos pajamos 2020 metais, Eur	Pokytis, %
I ketvirtis	6 381 063	5 581 713	-13 %
II ketvirtis	3 808 732	850 676	-78 %
III ketvirtis	5 210 211	2 576 916	-51 %
IV ketvirtis	7 095 259	5 411 524	-24 %
VISO	22 495 265	14 420 828	-36 %

Lentelė Nr.2. Bilietaų pardavimo pajamų pokytis 2019-2020 metais.

Siekiant palyginti planuojamų pajamų rodiklius ir jų pokytį, buvo pasirinkta lyginti su faktiniais 2019 metų pateiktas duomenimis – lentelėje, pirmame stulpelyje „Bilietaų pardavimo pajamos 2019 metais“ matyti bilietaų faktinės pardavimo pajamos ketvirčiais.

Antrame stulpelyje „Bilietaų pardavimo pajamos 2020 metais“ pirmame ketvirtyje, galima matyti kokios buvo faktinės gautos bilietaų pardavimo pajamos prieš paskelbiant karantiną. Kituose ketvirčiuose matomos prognozuojamos bilietaų pardavimo pajamos po karantino. Matyti ženklus pardavimo pajamų kritimas – II ketvirtyje planuojamas kritimas daugiau negu pusė pajamų nei buvo numatyta prieš paskelbiant karantiną. Po karantino pabaigos planuojamas pajamų atsistatymas skaičiuojamas lyginant pajamas su 2020 m. sausio ir vasario pajamų vidurkiu. Augimas planuojamas atsižvelgiant į didžiųjų kino rodytojų pateiktas prognozes ir įvertinant sezoniškumą.

Per 2020 metus kino rodytojų rinka neteks per 8 mln. eurų pajamų iš kino bilietaų pardavimų, palyginus su 2019 metų pajamomis. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad kino rodytojų

³https://www.economist.com/books-and-arts/2020/05/07/when-cinemas-reopen-they-will-not-be-the-same?fsrc=scn/fb/te/pe/ed/&fbclid=IwAR2f1C5I_JtY0U_z1BsNrtfiw8mRYoVtf1a5XzBgHOdhEzv6MI_6iAEo1D8

pajamos sudaro ne tik iš kino bilietų, bet taip pat ir iš kitų pardavimų, todėl dėl karantino ir po jo būsimo lėto kino žiūrėjimo atsistatymo kino rodytojai 2020 metais neteks apie 4 mln. eurų kitų pajamų (gėrimai, užkandžiai ir t.t., skaičiuoti atsižvelgiant į kokią vidutinę procentinę dalį šios pajamos generuoja kino rodytojams). Todėl bendra negautų pajamų suma siekia apie 12 mln. eurų vien tik 2020 metais.

Bilietų pardavimo prognozės I ketvirtyje yra parengtos remiantis faktiniu žiūrovų lankomumu sausio–kovo mėnesiais, iki paskelbiant karantiną. Likę ketvirčiai yra prognozuoti atsižvelgiant į galimą žiūrovų srautą po karantininiu laikotarpiu, turint mintyje, jog finansinis nesaugumas ir pandemijos atsinaujinimo bangos rizika stipriai paveiks lankytojų skaičių. Birželio–gruodžio mėnesiais prognozuojamas tolygus pajamų augimas nuo 15 % 2020 sausio ir vasario vidurkio birželį iki 80 % gruodį.

Pagal pateiktus kino rodytojų duomenis, jau per tris pirmus mėnesius nuo karantino paskelbimo laikotarpio (nuo kovo 15 d. iki gegužės 31 d.) rinka patyrė apie 1 mln. eurų nuostolio, kuris yra paskaičiuotas jau atėmus gautas kompensacijas. Taip pat papildomas nuostolis apie 0.8–1 mln. eurų atsiras atsidarius kino teatrams, kadangi planuojama darbų apimtis yra maža. Tai reiškia, kad kino teatrams prireiks ilgo laiko tarpo susidariusiems nuostoliams padengti. Šios prognozės yra paskaičiuotos preliminariai, atsižvelgiant į tai, jog karantino pabaiga yra numatoma gegužės mėnesį ir kino teatrai galės veikti bent daliniu pajėgumu. Kitu atveju, net ir po karantino pabaigos, LR Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – SAM) nurodymais bus uždraustos didelio susibūrimo vietos patalpose, šios prognozės gali būti ženkliai blogesnės.

Taip pat reiktų pabrėžti, kad didelė dalis žmonių dėl atsinaujinančio viruso grėsmės ir toliau vengs viešų vietų lankymosi, netekę darbo ir pajamų, rinksis tik pirmo būtinumo prekes ir paslaugas, o pramogos ir laisvalaikio poreikiai šiuo laikotarpiu liks tik kaip antraeilis dalykas.

Svarbu paminėti, kad kino verslas, negaudamas pajamų, vis tiek turės vykdyti visus savo turimus įsipareigojimus, tokius kaip nuomos mokesčiai, atlyginimai darbuotojams, atsiskaitymai su tiekėjais bei kitos einamos išlaidos, kurias turės padengti iš turimų sukauptų rezervų.

Svarbu pabrėžti, jog net ir pasibaigus karantinui ar jį sušvelninus, atsiras papildomų išlaidų, kurios prisidės prie jau turimų įsipareigojimų. Vienos iš papildomų išlaidų yra sustiprinta rinkodara ir komunikacija, kuriai bus skiriamas didelis dėmesys tam, kad ji būtų efektyvi ir paveiktų tiesiogiai galutinį vartotoją – žiūrovą. Žiūrovų susigrąžinimas į kino teatrus, kino rodytojams pareikalaus gana neeilinių pastangų dar ir dėl to, kad karantinas galimai bus atšauktas vasaros laikotarpiu, kuriuo ir taip kino teatrų lankomumas įprastai būna ženkliai sumažėjęs. Dėl to pasiekti planuotų pajamų lygį tikimasi spalio–lapkričio mėnesiais, o pilno sugrįžimo į planuojamą lygį – tik metų pabaigoje.

Taip pat verta paminėti, kad baigiantis karantinui kino teatrai po veiklos atnaujinimo bus priversti imtis visų saugumo priemonių, tokių kaip:

- riboti įleidžiamų klientų srautą kino salėse ir palikti saugius atstumus tarp žiūrovų (atsižvelgiant į SAM rekomendacijas ir prekybos / teikiamos paslaugos plotą);
- pardavinėti bilietus tik el. būdu, vengiant fizinio kontakto ir eilių srauto;
- kino teatrai turintys savo teritorijoje užkandžių barus privalės laikytis nustatytų viešųjų maitinimo taisyklių bei sužymėti kino centro patalpas dėl rekomenduojamo atstumo laikymosi ten, kur susidaro klientų eilė;
- priklausomai nuo SAM rekomendacijų, kontroliuoti kiekvieną įeinantį klientą, (pasilikti teisę įleisti į kino salę tik tą asmenį, kuris dėvi apsauginę kaukę ar kitas

veido apsaugos priemonės bei mūvi vienkartinės pirštines, matuoti temperatūrą ir pan.);

- sudaryti galimybę dezinfekuoti rankas prie kiekvieno įėjimo ir aptarnavimo vietos;
- aprūpinti darbuotojus visomis reikiamomis apsaugos priemonėmis (kaukėmis ar kitomis veido apsaugos priemonėmis, pirštinėmis, dezinfekciniu skysčiu, užtikrinti galimybę periodiškai plauti rankas), taip pat, po kiekvieno įvykusio seanso vėdinti, valyti patalpas, dezinfekuoti paviršius.

Visos aukščiau išvardintos rinkodaros ir saugumo priemonės pareikalaus papildomų žmogiškųjų ir finansinių resursų ir prisidės prie jau esančių įsipareigojimų didėjimo. Tikėtina, jog laikantis SAM reikalavimų, galimai užsipildys tik pusė kino teatro salės ar net mažiau, surinktos pajamos bus ženkliai mažesnės, nei kad paprastai buvo planuotos. Kino teatrai, sumažinę įleidžiamų klientų kiekį į salę, generuos sąlyginai mažai pajamų kelių mėnesių laikotarpyje ar net visus metus. Susidarę dideli nuostoliai ir planuotų pajamų negavimas, kino rodytojų sektorių paveiks kardinaliai, kuriam atsistatyti prireiks nemažai laiko, papildomų pastangų bei ženklų finansinių resursų.

Atsižvelgiant į kino rodytojų pateiktus duomenis, į buvusį gautų pajamų lygį yra planuojama grįžti tik kelerių metų laikotarpyje. 2020-tieji metai dėl neprognozuojamos antros pandemijos bangos, lėtėjančios ekonomikos ir kitų padarinių, neatneš daug pajamų, o 2021-siais metais planuojamos pajamos yra 10 % mažesnės nei kad buvo gauta 2019 metais. Taigi, į 2019 metų buvusį pajamų lygį yra planuojama grįžti tik 2022-siais metais. Tačiau šios prognozės yra preliminarios ir optimistinės, kurios gali materializuotis tik tokiu atveju, jeigu Lietuvos, Europos ir viso pasaulio ekonomika atsigaus po suvaldytos pasaulinės pandemijos.

2. LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS TAIKOMOS PAGALBOS PRIEMONĖS IR JŲ VEIKSMINGUMAS KINO RODYTOJŲ SEKTORIUI

Paskelbus karantiną, LR Vyriausybė taip pat ėmėsi ekonomikos skatinimo bei pagalbos verslui plano padėti nuostolius patiriančiam verslui. Priimtose mokesčių ir valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimą lengvinančios nuostatos, nustatytos subsidijos darbo užmokesčiui mokėti. Be šių minėtų skelbiamų priemonių, pagalbą verslui taip pat teikia ir UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (toliau – Invega) kompensuodama verslui atidėtų paskolų palūkanas, teikdama lengvatines paskolas valstybės lėšomis ir garantuodama už finansų įstaigų teikiamas finansų paslaugas bei nuomos kompensavimo lengvatas.

Mokesčių atidėjimas. Mokesčių mokėtojai, kurie yra įtraukti į nukentėjusių nuo Covid-19 sąrašą, ir kuriems nuo kovo 16 d. iki ekstremaliosios situacijos pabaigos ir du mėnesius po jos, atsiras mokėtinų mokesčių, yra automatiškai, be prašymo:

- atleidžiami nuo delspinigių;
- nevykdomas jų mokesčių išieškojimas.

Įtrauktiems į sąrašą mokesčių mokėtojams taikomos analogiškos Valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimą palengvinančios priemonės. Po ekstremaliosios situacijos pabaigos, mokesčiams sumokėti arba mokestinės paskolos sutarčiai be palūkanų sudaryti šios įmonės turės du mėnesius.

Subsidija ir prastovos darbuotojams. Karantino laikotarpiu darbdaviams, kurie neturi galimybės vykdyti savo veiklą, yra galimybė darbuotojams paskelbti prastovą. Paskelbus prastovą, darbuotojams mokamas ne mažesnis nei minimalus mėnesio atlyginimas, kurį iš dalies kompensuos valstybė. Taigi, jeigu darbdavys paskelbė prastovą arba dalinę prastovą, valstybė prie darbo vietų išlaikymo prisideda tam tikro dydžio subsidijomis.

Invega pagalbos priemonės. Invega iniciavo pagalbą verslui Covid-19 krizės metu ir paskelbė kelias pagrindines pagalbos kryptis: kompensuoti verslui atidėtų paskolų palūkanas, garantuoti už finansų įstaigų teikiamas finansų paslaugas (garantijos) ir teikti lengvatines paskolas valstybės lėšomis bei dalinį nuomos mokesčio kompensavimą.

Taigi, apibendrinus, mokesčių atidėjimo priemonė yra veiksminga tiems, kurie nuo karantino paskelbimo pradžios gali savo verslą vykdyti dalinai arba kitomis alternatyviomis priemonėmis ir karantino eigoje generuoja pajamas. Minėtoji mokesčių atidėjimo priemonė nėra pakankama kino rodytojų sektoriui, kuris buvo priverstas visiškai sustabdyti veiklą ir karantino laikotarpiu negali generuoti pajamų.

Iš esmės, subsidijos parama prastovose esančių darbuotojų darbo užmokesčiui išmokama darbdaviui tik tada, kai jis sumoka darbo užmokestį darbuotojui. Kitaip sakant, subsidija yra suformuota kompensaciniu principu ir ja gali pasinaudoti tik tas darbdavys, kuris yra sukaukęs pajamų rezervą, kad galėtų sumokėti darbo užmokestį savo darbuotojams. Tie darbdaviai, kurie veiklą buvo priversti visiškai sustabdyti ir negeneruoja jokių pajamų, neturi galimybės patys sumokėti darbo užmokesčio, todėl atitinkamai negalės pasinaudoti taikoma LR Vyriausybės priemone ir gauti subsidiją arba siekdami pasinaudoti subsidija, turės skirti nedidelius sukauptus rezervus ar dar blogiau – skolintis.

Susidaro paradoksali situacija, kuomet valstybės parama gali pasinaudoti tik tie verslai, kurie bent kažkiek uždirba ar iš anksčiau yra sukaukę pajamų, o ne tie, kurie visiškai neturi / negauna pajamų. Šiuo atveju, įmonės yra priverstos toliau vykdyti savo turimus įsipareigojimus iš turimų sukauptų rezervų arba papildomai kreiptis į galimus verslo finansuotojus.

Nors LR Vyriausybės parengtos įvairių formų finansavimo priemonės padeda verslui šiuo metu išlikti stabiliam, tačiau svarbu suprasti, kad šios priemonės kino rodytojams neduoda teigiamo rezultato likvidumui palaikyti. Gautas verslo finansavimas ar palūkanų kompensavimas, bus dar vienas papildomas finansinis įsipareigojimas ir našta, kurį bus privaloma vykdyti pasibaigus karantinui. O atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas ateities prognozes, pirmasis pusmetis po karantino pabaigos paskelbimo yra nuostolingas, kuris nesurinks reikiamo kiekio pinigų srautų, dėl ko nebus įmanoma padengti jau turimų susikaupusių įsipareigojimų.

Taip pat kiekviena pagalbos priemonė turi tam tikrus išskeltus griežtus reikalavimus, kuriuos verslas nebūtinai atitiks, siekdamas pasinaudoti finansavimu. Invegos pateiktais duomenimis, nuo 2020-02-01 iki 2020-05-07 buvo gautos 5128 paraiškos iš kurių patenkintos tik 1175⁴. Taigi, vertinant pateiktus duomenis, matyti, jog iš visų Covid-19 siūlomų pagalbos priemonių, patenkinama yra tik kas penkta iš teikiamų paraiškų.

3. ALTERNATYVŪS SPRENDIMAI COVID-19 PADARYTŲ PASEKMIŲ MAŽINIMUI

Didžiulius sunkumus patiriančiam verslui svarbu užtikrinti, jog valstybė suteiks pagalbą ir po karantino laikotarpio pasibaigimo. Pasibaigus karantinui, kino rodytojų verslas pagal pateiktus

⁴ <https://invega.lt/lt/covid-19/invegos-panaudotos-lesos/>

skaičiavimus ir ateities prognozes atsitiesti greitai negalės. Aukščiau aptartos pagalbos priemonės kino rodytojų sektoriui nėra pakankamai veiksmingos, todėl būtina rasti alternatyvių būdų, kokiomis priemonėmis galima verslą išsaugoti.

Pažymėtina, kad 2020 m. balandžio 17 d. patvirtinta Europos Parlamento rezoliucija dėl suderintų ES veiksmų kovojant su Covid-19 pandemija ir jos padariniais nurodo, jog turėtų būti numatytas didesnis biudžetas, lankstesnė ir paprastesnė lėšų naudojimo priemonė, reaguojant į krizes, kurios tvarka pasižymėtų reikiamu lankstumu.

Taip pat rezoliucijos 24 p. raginama panaudoti visus turimus dabartinio ES biudžeto išteklius ir nepanaudotas lėšas, įskaitant perteklines lėšas ir nepanaudotas maržas ir Prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondą, kad būtų galima greitai skirti finansinę paramą labiausiai nukentėjusiems regionams ir įmonėms bei sudaryti sąlygas kuo didesniai lėšų naudojimo lankstumui, sykiu toliau laikantis patikimo finansų valdymo principo ir užtikrinant, kad finansavimas pasiektų tuos, kuriems labiausiai jo reikia.

Svarbu suprasti, kad pagalba verslui turėtų būti lanksti ir greita, neapsunkinanti verslo aplinkos, ypač tai daliai verslo, kuris buvo priverstas neveikti karantino paskelbimo laikotarpiu, o ateities perspektyvoje neplanuoja greitai grįžti į planuotą prieš karantininį laikotarpį.

Mokestinės politikos priemonės dažnai laikomos efektyviomis ekonomikos ir kai kurių sektorių skatinimo priemonėmis, nes pasireiškia ne valstybės lėšų skirstymu, o mažesniais surenkamais mokesčiais (t. y. mažesnė administravimo našta), kurios skatina inovatyvias veiklas ir verslo sprendimus, o ne konkrečias valstybės finansines paramos paieškas.

3.1. Lengvatinis PVM tarifas

Viena iš įgyvendinamų pagalbos plėtros priemonių, galėtų būti pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) lengvata kino rodytojų parduodamiems bilietams – vietoje dabar šiam sektoriui taikomo standartinio 21 proc. tarifo sumažinant jį iki lengvatinio 5/9 proc. tarifo. Nors PVM lengvata turėtų minimalų poveikį karantino metu (dėl veiklos nevykdymo), tačiau ji padėtų sumažinti ekonominius karantino padarinius bei greičiau atsitiesti ateityje.

Lengvata galėtų būti taikoma tik bilietams į kino teatrą. Bilietams, perkamiems žiūrėti rodomą filmą per interneto platformą, nebūtų taikomas sumažintas PVM tarifas. Lengvata galėtų būti taikoma ribotą laiką tarpą, pavyzdžiui, 2–3 metams, siekiant atstatyti verslą nuo neigiamų pasekmių bei pasiekti iki karantino buvusį lygį.

Taip pat svarbu paminėti, kad lengvatinį PVM tarifą parduodamiems kino bilietams taiko daug šalių, tokių kaip Kroatija (tarifas 5 %), Airija (tarifas 13,5 %), Vokietija (tarifas 7 %), Suomija (tarifas 10 %), Lenkija (tarifas 8 %), Slovėnija (tarifas 8,5 %) ir daugumoje kitų Europos šalių. Norvegijoje, atsižvelgiant į Covid-19 sukeltus sunkumus, kino bilietams vietoje iki karantino taikyto 12 % tarifo, PVM tarifas buvo sumažintas iki 6 %.

Taip pat verta pabrėžti, kad ES teisės aktai lengvatinį PVM mokesčio tarifą leidžia taikyti kino teatro parduodamiems bilietams. 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos III priede numatyto, jog parduodamų prekių ir teikiamų paslaugų sąrašė nurodyta teisė įeiti į pramoginius renginius, teatrus, cirkus, muges, pramogų parkus, koncertus, muziejus, zoologijos sodus, kino teatrus, parodas ir į panašius kultūrinius renginius bei įstaigas gali būti taikomas 98 straipsnyje nurodytas lengvatinis PVM tarifas.

3.2. Plėtra regionuose

Didžiuosiuose miestuose įsikūrę kino rodytojai, kurie yra sudarę sutartis su didžiausiomis kino platinimo kompanijomis, pateikia Lietuvos žiūrovams daug komercinių, populiarių, užsienyje kurtų filmų. Dažnai lietuvių kurti filmai nėra tokie paklausūs, kadangi jų vietą greitai užima didelės Holivudo studijos produkcija.

Žemiau pateiktoje lentelėje (žr. Lentelė Nr. 3) galima matyti, jog 2019 metais apie 36 % visų rodomų kino filmų, sudarė Jungtinių Amerikos Valstijų platinami kino filmai. Lietuvos kino kūrėjams tenkanti dalis yra 9,66 % visos rinkos, t. y. 9,66 % pavadinimų rinkos užimantys lietuviški filmai susirinko 19,64 % pajamų už bilietus dalį.

Metai	2015	2016	2017	2018	2019
Iš viso pagal valstybes	212	291	309	356	383
Ispanija	3	5	3	konfidencialūs duomenys	4
Jungtinė Karalystė	19	10	5	7	26
Jungtinės Valstijos	108	162	158	142	138
Lietuva	10	13	11	21	23
Prancūzija	20	32	31	23	45
Rusija	12	19	26	27	31
Vokietija	11	4	4	7	13
Kitos Europos šalys	16	38	60	88	67
Kitos šalys	13	8	9	37	22

Lentelė Nr.3. Kino filmų skaičius iš viso pagal valstybes. Šalyje rodyti naujausi kino filmai. Pagrindinių kino rodytojų duomenys. Nuo 2015 m. statistinė informacija apie šalyje rodytus naujausius kino filmus rengiama remiantis Lietuvos kino centro pateiktais statistiniais duomenimis. Šaltinis: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=e0a35c94-80a9-4f44-bb21-17f91b7700e0#/>

Kino teatrai ir dideli centrai atidaromi bei veikia išskirtinai didžiuosiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje ir Šiauliuose, kur didesnė rinka, potencialiai nešanti didesnę pelną. Dėl to sparčiai didėja atotrūkis tarp miesto ir regiono.

Sumažintas PVM tarifas parduodamiems kino bilietams ir sutaupytos lėšos, būtų viena iš priežasčių ir ekonominių prielaidų, sudarančių galimybes didesniems rinkos dalyviams investuoti į kino teatrų plėtrą regionuose, kuri atgaivintų ir mažesnių miestų kino centrus. Kino teatrų plėtrai regionuose būtų reikalingos papildomos viešosios investicijos, o PVM sumažinimas galėtų būti kaip skatinimas šias galimybes vertinti iš naujo. Svarbu paminėti ir tai, jog kino rodytojai uždirbtą pelną už bilietus dalinasi su kino platintojais, dėl ko, dalis pajamų atitenka užsienio filmų gamintojams. Veikla suaktyvėtų, kadangi mažesni kino teatrai regioninėse vietose daugiau orientuotųsi į mažiau masėms patrauklų, intelektualesnį, ne Holivudo kūrėjų kino filmą.

Taip būtų plečiama ne tik kino industrija mažuose miestuose, bet taip pat suaktyvėtų Lietuvos kino gamintojai, kurie būtų skatinami gaminti ir rodyti lietuviškus filmus. Lietuviškas kinas galėtų būti kaip vienas iš didžiausių potencialą generuoti ekonominę naudą galinčių kūrybinių industrijų Lietuvoje. Covid-19 pandemijos paveiktas kino sektorius stabdo daugumos filmų filmavimus bei premjeras pasaulyje, ko eigoje mažėja Holivudinių filmų pasiūla. Todėl uždirbtas pelnas iš Lietuvos kūrėjų pasiskirstytų tarp platintojų ir kino rodytojų tik Lietuvoje. Tokia kino industrijos plėtra ir naujų lietuviškų filmų finansavimo būdai gerintų ekonominius rezultatus Lietuvoje.

Sumažintas PVM tarifas ir didėjanti plėtra regionuose prisidėtų prie 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos įgyvendinant strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015⁵. Kaip šioje programoje numatyta, galėtų būti skatinamas dalyvavimas kultūrinėje veikloje, kuris numatytas 1-majame prioritete „Visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra“ punkte 1.3.2.3. remti naujoviškas socialines ir kultūrinės (įskaitant kolektyvinės kūrybos) iniciatyvas, susijusias su miestų mikrorajonuose ir regionuose gyvenančių, socialinę atskirtį patiriančių ar kitų specifinių gyventojų grupių įtraukimu į kultūros kūrimą ir sklaidą. Įgyvendinant šį uždavinį, siekiama skatinti gyventojus dalyvauti kultūrinėje veikloje, tai yra kurti kultūros paklausą ir patiems tapti kultūros reiškinių kūrėjais, rasti ir taikyti lanksčius įtraukimo į kultūrinės veiklas būdus. Tikimasi, kad tai prisidės prie gyventojų bendrojo kūrybiškumo ugdymo, didins kultūros pasiūlą ir paklausą. Bei taip pat galėtų prisidėti prie 3-čiojo prioriteto „Ekonominiam augimui palanki aplinka“, kuris numato tikslą 3.4. punkte - didinti teritorinę sanglaudą regionuose. Lietuvos sostinės ir kitų miestų teritorinio išsivystymo skirtumai yra gana ryškūs, o tai rodo, kad kai mažesnių miestų ekonominis potencialas naudojamas nepakankamai.

Atsižvelgiant į tai, kad mažesniuose miestuose kokybiškų pramogų nėra daug, atsiradus kino teatrui miesteliuose, pradėtų formuotis tradicijos lankytis kino teatre ir būtų skatinama gyventojus dalyvauti kultūrinėje veikloje. Kol nėra susiformavusi tokia tradicija, visada atsiranda tokia žiūrovų grupė, kuri laukia, kuomet filmas pasirodys internete ir taip yra skatinama piratavimo kultūra, kuri Lietuvoje kol kas sunkiai suvaldoma.

3.3. Ekonominis pagrindimas

Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta aukščiau, svarbu parodyti, kokią įtaką turėtų lengvatinis PVM tarifas kino bilietais ribotą laiką tarpą. Apačioje (žr. Lentelė Nr. 4) pateikiami preliminarūs skaičiavimai, kuriuose matyti kokios būtų sutaupomos sumos, jeigu PVM tarifas būtų sumažintas iki 9 % arba 5 %.

	9 % PVM	5 % PVM
2020 (liepa-gruodis)	1 730 499	2 307 333
2021 (sausis-gruodis)	2 429 489	3 239 318
2022 (sausis-gruodis)	2 699 432	3 599 242
VISO	6 859 420	9 145 893

Lentelė Nr.4. PVM sutaupytos sumos 2019-2022 metais.

⁵ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.31A566B1512D/asr>

Skaičiavimai buvo atlikti remiantis kino rodytojų pateiktomis preliminariomis bilietų pardavimo prognozėmis 2020 metams. 2021 metų rodikliai buvo paskaičiuoti remiantis tai, jog pajamos bus 10 % mažesnės nei buvo 2019 metais, o 2022 metai prilyginti 2019 metų gautoms pajamoms, darant prielaidą, jog kino rodytojų sektorius geriausiu atveju galėtų atsitiesti po metų.

Apibendrinus pateiktus skaičiavimus, matyti, jog net ir taikant kelis metus lengvatinį PVM 9 % arba 5 % tarifą, sutaupyta PVM suma, nepadengia vienerių (2020 metų) negautų pajamų. Pažymėtina, kad kiekvienais metais besikaupiantys nuostoliai, kiti papildomi minėti įsipareigojimai ir negautos pajamos, kino industrijai nežada atnešti teigiamo rezultato, todėl prireiks ilgo laiko tarpo nuostoliui padengti. Pandemijos sąlygomis kilę ekonominiai sunkumai kino rodytojų paslaugų sektoriui turės itin skausmingą ilgalaikį padarinį, kurio likvidavimui verslo sektorius turės pasitelkti visas įmanomas priemones jam išlaikyti.

IŠVADOS

Pasaulinė Covid-19 pandemija ir jos eigoje paskelbtas karantinas kino sektoriui Lietuvoje sukėlė reikšmingų pasikeitimų – kino teatrai buvo priversti visiškai užsidaryti, negali generuoti pajamų, ateities prognozės pesimistinės. Neuždirbdami pajamų, kino teatrai negali padengti susikaupusių įsipareigojimų ir garantuoti, jog ateityje galės išsilaikyti ir pateikti didelę pasiūlą naujų kino filmų. Taigi, apibendrinus šios studijos išvadas, galime teigti jog:

- pagal kino rodytojų pateiktus duomenis, finansinis nesaugumas bus juntamas praėjus ir keliems mėnesiams po karantino pabaigos paskelbimo ar netgi iki pat metų pabaigos – gyventojai netekę viso ar dalies pajamų šaltinio, pramogas paliks nuošalyje, o galimai atsinaujinusio viruso grėsmė privers vengti didelių ir uždarų susibūrimo vietų. Kino teatro paslaugų sektoriaus nuostoliai bus juntami plačiai, turint mintyje ir tai, jog kino teatrų sezoniškumas dažniausiai prasideda rudens / žiemos sezonu, o naujausių filmų premjerų, kurios pritrauktų didelę auditoriją, sulaukti artimiausiu metu taip pat nėra tikimasi dėl karantino paveikto kino sektoriaus visame pasaulyje. Todėl didelė dalis kino rodytojų bus priversti ženkliai mažinti sąnaudas, atleisti darbuotojus, o kritiniu atveju – apskritai nutraukti ūkinę veiklą.
- kino teatrai, siekdami pritraukti lankytojus į kino sales taip pat turės imtis visų saugumo nustatytų reikalavimų, tai pareikalaus papildomų sveikatos užtikrinimo priemonių įsigijimo, patalpų priežiūros, darbuotojų aprūpinimas apsaugos priemonėmis, kuris padidins sąnaudų kiekį. Taip pat išaugs ir reklamos biudžetas, kuriuo pagrindinis tikslas bus susigrąžinti sumažėjusį lankytojų srautą.
- valstybės siūlomų pagalbos priemonių kiekis yra platus, tačiau svarbu paminėti, jog priemonės yra veiksmingos tiems, kurie nuo karantino paskelbimo pradžios savo verslą gali vykdyti dalinai arba kitomis alternatyviomis priemonėmis ir karantino eigoje generuoja pajamas. Minėtosios mokesčių atidėjimo, subsidijavimo priemonės nėra veiksmingos kino rodytojams ar kitiems, kurie buvo priversti visiškai sustabdyti veiklą ir negali generuoti iš jos jokių pajamų, kadangi turi padengti savo turimus įsipareigojimus iš sukauptų rezervų arba papildomai kreiptis dėl galimų verslo finansavimo priemonių, kurios yra papildoma finansinė našta verslui.
- viena iš alternatyvių pagalbos plėtros priemonių, galėtų būti apibrėžtą laikotarpį taikomas lengvatinis PVM tarifas kino rodytojų parduodamiems bilietams. Per šį laikotarpį kino rodytojų sektorius galėtų atsitiesti ir pasiekti lygį, buvusį iki karantino paskelbimo. Atliktas ekonominis pagrindimas mažesniajam PVM tarifui parodo, jog per kelis metus PVM sutaupyta suma dalinai padengtų negautas pajamas, kurias prognozavo verslo sektorius prieš Covid-19 pandemiją.

Pandemijos sąlygomis kilę ekonominiai sunkumai kino rodytojų paslaugų sektoriui turės itin skausmingą ilgalaikį padarinį, kurio likvidavimui tiek valstybė, tiek pats verslo sektorius turės pasitelkti visas įmanomas priemones. Tačiau svarbu pažymėti, jog net ir normaliomis sąlygomis PVM lengvata kino teatro bilietams galėtų būti tikslinga ir ekonomiką skatinamoji priemonė, kuri galėtų sumažinti piratavimo mastus interneto erdvėje ir skatinti regioninę socialinę ir ekonominę plėtrą – didieji kino rodytojai galėtų sutaupytas lėšas panaudoti kino centrams regionuose, taip pat atsirastų vietos lietuviškų kūrėjų filmams. Tokiais būdais būtų mažinami regionų socialiniai ir ekonominiai skirtumai bei išsivystymo netolygumai pačiuose regionuose.